

СКОВОРОДИНІВСЬКА ДУХОВНА СПАДЩИНА

Книш А. О.

Науковий керівник – канд.іст.наук, доц. Бадєєва Л. І.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. українознавства, тел. (057) 702-14-98)

У роботі втілена спроба дослідження парадигми духовного мислення Григорія Сковороди, надання оцінки її актуальності в сучасності. Проведено аналіз впливу філософської спадщини Сковороди на духовний розвиток української нації.

Ключові слова: Г. Сковорода, ідеалізм, дух, матеріальне, нація, розвиток.

Г. С. Сковорода – видатний український мислитель XVIII сторіччя, богослов, байкар, поет, чия філософія і досі залишається питанням для багатьох диспутів, а теперішньому поколінню і зовсім на перший погляд є незбагненною.

Люди XXI століття живуть матеріалістичними категоріями, віддаючи перевагу задоволенню своїх базових потреб, самоствердженню у суспільстві через своє матеріальне становище. В такій епосі здавалося, що Сковородинівські ідеї застаріли й зовсім не відповідають викликам часу, але з дня чергового нападу одвічного ворога на Україну, думки Григорія Савича заграли новими змістами. Адже не існує жодного матеріалістичного пояснення, того, чому українці ризикуючи власним життям виходили на захоплених територіях на акції протесту проти окупації, перегороджували траси для призупинення руху ворожої техніки до серця країни – Києва, а інколи здійснювали надзвичайні речі лягаючи під танки, в надії зупинити просування

ворожих військ. Особливо зараз всі українці усвідомлюють, що усе матеріальне тлінне, а вічним є лише високодуховні ідеалістичні поняття такі як Батьківщина, Свобода, Нація.

Безсумнівно Григорій Савич був філософом-ідеалістом, адже протиставляв всьому матеріальному велич свідомості та духу: «дух смаку, дух віри, дух надії, дух милосердя, дух поради, дух прозріння, дух чистосердя»[1, с. 46]. В своїх «Філософських трактатах» він писав: «Невидиме сильніше за видиме... Видиме залежить від невидимого», – слова які найточніше відображують суть сповідуваної Г. Сковородою ідеалістичної філософії. Яскраво відображено протиставлення ідеального матеріальному в його «De Libertate»: «...зрівнявши все злото, проти свободи воно лиш болото».

Філософські праці Григорія Савича в контексті сучасності набули ще більшої актуальності. Мислитель казав: «Всяк мусить пізнати свій народ і в народі себе», бо, на думку Григорія Сковороди, за межами свого народу людина не існує в природній спосіб. Важко з ним не погодитися, адже кожен індивід формується під впливом культури, традицій, творів геніальних національних класиків, історії власної нації. Не пізнавши свій народ, людина не пізнає складників свого світогляду, менталітету та характеру. А в умовах сьогодення, це не лише питання власного духовного розвитку або соціалізації, а й питання виживання, адже важко воювати в одному окопі разом з невідомою тобі людиною. Саме тому ми зараз можемо побачити зростання серед наших співвітчизників інтересу до української культури, історії, традицій та масовий перехід мільйонів українців на рідну мову.

На превеликий жаль, абсолютна більшість наших співвітчизників недостатньо ознайомлена з філософською спадщиною Сковороди, але й як було написано у попередніх абзацах, абсолютна більшість з нас поділяє високодуховні погляди Григорія Савича, бо на творах та ідеях видатного мислителя зростали цілі покоління найвидатніших українських митців, з творчістю яких ми краще ознайомлені. Розглянемо пару найбільш наочних прикладів.

Тарас Григорович Шевченко мав неоднозначні погляди щодо творчості Григорія Савича Сковороди, дорікаючи йому за мову творів та його москвофільські погляди. Це добре видно з передмови до нездійсненого видання «Кобзаря». Тут Т. Шевченко, розглядаючи творчість деяких поетів та письменників, дає високу оцінку Р. Бернсу, характеризуючи його як поета «народного й великого», при цьому зазначаючи: «І наш Сковорода таким би був, якби його не збила з пливу латинь, а потім московщина». Проте, незважаючи на це, Т. Шевченкові імпонувала Сковородинівська «втеча від світу», що знайшло відображення в низці його повістей, в таких як «Наймичка», «Близнюки», «Княгиня», в яких представлений «ідеальний» хутір, де людина може знайти душевний спокій, вести гармонійне життя. У цьому сенсі Т. Шевченко став ідейним наступником Г. Сковороди.

Іван Франко давав позитивну оцінку філософу та писав, що Сковорода був «цілком новим явищем в українській літературі з погляду освіти, широти поглядів і глибини думок». За словами Каменяря, він «є найвидатнішим за

своєю індивідуальністю поетом у староруській і давній українській літературі на величезному проміжку часу – від автора «Слова о полку Ігоревім» до Котляревського й Шевченка». Під впливом ідей Григорія Савича, Іван Якович формувався як соціал-демократ. Г. Сковорода писав: «Республіка, в якій хотів би жити і я, буде країною любові, дружби, праці! В ній не має бути ворогування й рабства... Усе загальне, спільне...» [4, с. 5], що знайшло своє втілення у Франкових публіцистичних статтях.

Творчість Г. Сковороди мала значний вплив на нову українську літературу.

Письменниками-«сковородининцями» були І. Котляревський та Г. Квітка-Основ'яненко. Мислитель відіграв помітну роль і у творчості романтиків: М. Костомарова, П. Куліша та М. Гоголя. О. Білецький так писав про творчу діяльність Григорія Савича: «Творчість Сковороди була визначним явищем в українській культурі. Вона підготовляла шлях Котляревському, Квітці-Основ'яненку та іншим письменникам епохи становлення нової української літератури».

Духовна спадщина Григорія Савича Сковороди є неоціненною за масштабами її величності, ґрунтовності, багатогранності, широти спектру оцінки багатьох проблем. Вона мала та матиме колосальний вплив на розвиток української культури, філософії, політології. Багато в чому ідеї Сковороди випереджали епоху, в яку жив мислитель, але зараз вони набувають своєчасної актуальності. З впевненістю можна сказати, що ідеалістичні переконання Григорія Савича Сковороди стали духовною опорою української нації у боротьбі за сакральну як для нашого народу, так і для самого філософа, Свободу.

Література

1. Каганець І. В. Арійський стандарт. Українська ідея епохи великого переходу. Київ : А.С.К., 2004. 336 с.).
2. Катусенко, С. М. Ідеалізм // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. – Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. – 742 с.
3. Кралюк, П. М. Філософська культура Шевченка. Чому Кобзар не сприймав філософію Сковороди? [Електронний ресурс] : наукова стаття. – Режим доступу: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2019/09-03-01>
4. Ми з України: 10 думок Григорія Сковороди про Батьківщину, правду та життя. Вечірня Полтава. 2022. 11 трав., № 14 (1519). С. 5.
5. Сковорода Григорій. Повне зібр. тв. – Т.2. – С.345–384.